

به نام خداوند بخشنده مهربان

دستنامه ایراپیتی طبی

تیم درمان بیماری ها

دکتر فاطمه بجات

معاونت علمی دانشکده طب سنی
دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر مرضیه یکم سیاهپوش

متخصص طب سنی اطفال

سرشناسه	تجارت پخش، فاطمه، ۱۳۵۴
عنوان و نام پدیدآور	دستنامه طب سنتی ایرانی در تشخیص و درمان بیماری‌ها / گردآوری فاطمه
مشخصات نشر	تجارت پخش، مرضیه بیگم سیاهپوش، تهران: چوگان، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۹۶۸ ص
شابک	978-964-5682-60-4
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	پزشکی سنتی — متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	پزشکی اسلامی — متون قدیمی تا قرن ۱۴
شماره افزوده	سیاهپوش، مرضیه بیگم، ۱۳۵۴ - گردآورنده
رده بندی کنگره	۱۳۵۸/ش ۲۰۱۶ ط ۲ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	۶۱۰
کتابشناسی ملی	۳۰۶۷۷۶

دستنامه طب سنتی ایرانی

در تشخیص و درمان بیماری‌ها

گردآوری: دکتر فاطمه نجات بخش، دکتر مرضیه بیگم سیاهپوش

ناشر: چوگان

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۵۰۰ جلد

بها: ۳۷۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۸۲-۶۰-۴

تلفن: ۰۹۱۲۳۵۹۱۴۴۳-۶۶۴۰۶۴۷۷

نشانی: تهران، خیابان آذر کوچه پارسی پلاک

WWW.CHOOGAN.COM

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

فهرست

۶۳	مقدمه استاد
۶۵	مقدمه مؤلفین
۶۷	مستنامه طب سنتی ایرانی در تشخیص و درمان بیماری‌ها
۶۹	مراض سر
۷۱	صداع
۷۱	صداع حار ساده
۷۱	صداع بارد ساده (خبطه)
۷۲	صداع دموی (سوء مزاج حار مادی دموی)
۷۲	صداع سردی
۷۳	صداع بزمی
۷۳	صداع سرداوی
۷۳	صداع ریخی
۷۳	صداع با مشارکت
۷۵	صداع مشارکتی
۷۶	صداع ضعف دماغی
۷۷	صداع قوت حس دماغی
۷۷	صداع یبسی (خوانی، خفه)
۷۷	صداع عرضی (تابع حمیات)
۷۸	صداع ورمی
۷۸	صداع جماعی
۷۹	صداع ضربی و سقطی
۷۹	صداع بیضی (بیضه، خوده)
۸۰	صداع بحرانی
۸۰	صداع شمی
۸۱	صداع سدّی
۸۱	صداع دودی

- صداع تزعزعی ۸۲
- صداع بعد از خواب ۸۲
- شقیقه (صداع یک شق سر) ۸۲
- سرسام ۸۳
- قرانیطس (سرسام دموی) ۸۴
- قرانیطس خالص (صفرای خالص) ۸۵
- سرسام سوداوی ۸۵
- سرسام بلغمی (لیثرغس، تسیان) ۸۵
- مقافلوس (ورم گرم ناشی از خون غلیظ در تجویف شراین
- دماغ ۸۶
- حمر ۸۶
- فلجونی ۸۷
- ماشرا (قوی الغمونی) ۸۷
- سدر و دوار ۸۸
- ماده دوار در سدر ۹۰
- دوار شرکی ۹۲
- سبات ۹۵
- سوء مزاج بارد مفرط ساده دماغ ۹۵
- تجمع رطوبت خام در مقدم دماغ ۹۵
- ارتفاع بخارات رطبه ردیه به سوی دماغ در سبات ۹۶
- ضربه به صدغین، کوفته شدن حس عصب ۹۶
- شکسته شدن قحف از سقطه یا ضربه و منضغظ و فشردن ۹۶
- دماغ ۹۶
- تصاعد بخارات از معده مانند خواب مستی و خواب تخمه
- ارتفاع بخارات از ریه یا صدر ۹۶
- تولد دیدان در امعاء، احتباس منی، احتباس حیض یا نفاس .. ۹۷
- امتلاء خون ۹۷

تحلیل روح به سبب رنج و ریاضتی و حرکت عنیف یا	
استفراغ مفرط	۹۷
سهر (بیداری و بی خوابی مفرط)	۹۸
سوء مزاج یابس ساده دماغ	۹۸
سوء مزاج حار یابس ساده دماغ	۹۸
سوء مزاج یابس سوداوی دماغ	۹۹
سوء مزاج حار یابس صفراوی دماغ	۹۹
طوبیت بورقیه دماغ (تأثیر غیرطبیعی حرارت بر رطوبت که	
آن وضع نداده و آن را محترق ساخته	۹۹
سی، استیلاء از اخلاط، سوء هضم، غمها، المها، فکرها	
ی	۹۹
آماس سوداوی	۹۹
ببخره غذاهای بادری که ایجاد خواب شوریده می کند	۹۹
گاه سبب سهر پیر	۱۰۰
سبات سهری و سهر سبات	۱۰۰
جمود	۱۰۱
نسیان	۱۰۳
فساد ذکر	۱۰۳
استیلاء برودت و رطوبت بر مؤخر دماغ	۱۰۳
استیلاء برودت و یبوست مفرط بر مؤخر دماغ	۱۰۱
فساد فکر	۱۰۱
استیلاء برودت و رطوبت بر اوسط دماغ	۱۰۴
استیلاء برودت و یبوست بر بطن اوسط دماغ	۱۰۴
استیلاء بر د مفرط ساذج بر بطن اوسط	۱۰۴
استیلاء حرارت مفرط بر دماغ	۱۰۴
فساد تخیل	۱۰۵
قوت نفسانی	۱۰۶

۱۰۶	مدرکه
۱۰۷	محرکه
۱۰۷	مالیخولیا (مالنخوالیا)
۱۰۷	مره سودا یا سودای طبیعی در تمام بدن به جز سر
۱۰۹	مره سودا فقط در سر بدون انتشار در تمام بدن
۱۱۰	مالیخولیای مراقی (نافخه، نفخه مراقیه)
۱۱۳	انواع دیوانگی ها
۱۱۳	قطرب (ذئب امعط: علت الذئب)
۱۱۳	ماتیا (جنون سبعی، جنون هایج)
۱۱۳	ماد الکلب
۱۱۴	سبیا (جنون مفرط)
۱۱۵	انواع عین و هذیان
۱۱۵	مبدأ دماغ
۱۱۵	مبدأ معد با مری یا رحم یا معده منی و غیره
۱۱۶	بخارات حار از تمام اعضا بیعت شوند
۱۱۶	رعونت و حمق
۱۱۶	برودت تنها یا همراه یبوست در بطن وسط
۱۱۶	وجود بلغم در بطن وسط
۱۱۷	عشق
۱۱۷	کابوس (نیدلان، جائوم، ضاغط، خائق)
۱۱۸	تصاعد بخارات
۱۱۸	رسیدن سردی شدید به سر
۱۱۹	صرع
۱۲۰	مبدأ علت فقط دماغ
۱۲۳	ماده در عضوی دیگر
۱۲۶	صرع ناشی از گزش عقرب و زنبور
۱۲۷	صرع ناشی از قوت حس دماغ

- ۱۲۷..... ابلیمیا (یعنی تشنج مانع حس و حرکت)
- ۱۲۷..... صبیان
- ۱۲۸..... پرهیزات عمومی تمام مصروعین
- ۱۲۹..... سکنه
- ۱۳۰..... سکنه امتلائی
- ۱۳۲..... سکنه انقباضی
- ۱۳۲..... استرخاء و فالج
- ۱۳۳..... سده یا قطع عصب
- ۱۳۳..... سوء مزاج اعضاء از تری یا خشکی یا گرمی یا سردی
- ۱۳۴..... ضربی نقطه
- ۱۳۴..... اختلال درسی
- استرخاء سفتی و ضربی و زوال فقراتی و خلعی و قطع
- ۱۳۴..... عصبی
- ۱۳۴..... غلیظی عصب و تشنج خشکی
- ۱۳۴..... کثیف شدن عصب به سفتی
- ۱۳۴..... سوء مزاج سرد یا تر ساده
- ۱۳۵..... استرخاء رطوبی ناشی از بلغم
- ۱۳۵..... استرخاء دموی
- ۱۳۵..... استرخاء بحرانی
- ۱۳۵..... استرخاء مثانه
- ۱۳۵..... استرخاء معای مستقیم
- ۱۳۷..... تشنج
- ۱۳۷..... ریجی (عقال)
- ۱۳۷..... امتلائی (تشنج رطب) (اغلب از بلغم غلیظ)
- ۱۳۸..... یابس (استفراغی)

تشنجی که سبب رسیدن ایذا به عصب یا دماغ است بدون امتلاء یا یبوست یا ریح..... ۱۳۹

تمدّد و کزاز..... ۱۴۱

انجماد رطوبت بارد در میان لیف‌های عصب..... ۱۴۱

ریختن ماده به اصل مبدأ عصب..... ۱۴۲

رسیدن رنج و و الم به عصب..... ۱۴۲

غلبه یبوست و خشکی و تحلیل رطوبات اصلی لیف‌های اعصاب و عضلات..... ۱۴۲

باد غلیظ ممدد..... ۱۴۳

سختن یا مجروح شدن عضو..... ۱۴۳

..... ۱۴۴

..... ۱۴۴

ضعف قوت و حرکت..... ۱۴۵

ضعف قوت و حرکت..... ۱۴۷

خدر..... ۱۴۷

انضغاط و فشردگی یا پیاده شدن عصب..... ۱۴۷

سده عصب از خلط غلیظ نام یا شرب عصب از فضل رطوبی مائی..... ۱۴۸

سده ناشی از ریختن خون به عضو..... ۱۴۸

سوء مزاج بارد مکثف مجمد داخلی یا خارجی..... ۱۴۸

غلبه خشکی بر عصب..... ۱۴۸

خوردن زهر سرد (افیون) یا گرم (بیش)..... ۱۴۸

لسع حیوان زهر دار، گرم (حیه) یا سرد (عقرب)..... ۱۴۸

ضعف قوت حیوانی در حالت غشی یا مرگ..... ۱۴۹

لقوه..... ۱۴۹

لقوه تشنجی..... ۱۴۹

لقوه استرخانی..... ۱۵۰

اختلاج (پريدن عضو).....	۱۵۳
فيجدج (گړطه، بادى گرد آينده).....	۱۵۴
زكام و نزله.....	۱۵۵
رسيدن حرارت خارجى به دماغ.....	۱۵۵
حرارت مزاج دماغ.....	۱۵۶
رسيدن سردى خارجى به سر.....	۱۵۶
برودت مزاج دماغ.....	۱۵۷
امتلاء بدن و سر و تصاعد ابخره.....	۱۵۷
عصا.....	۱۶۰
تصاعد ابخره بخاريه گرم از بدن.....	۱۶۰
نوزل گرم سياه صديق و چشم.....	۱۶۰
حسن.....	۱۶۱
امراض چشم.....	۱۶۳
مزاج چشم.....	۱۶۵
امراض صلبيه.....	۱۶۵
ورم صلبيه.....	۱۶۵
بيوست صلبيه.....	۱۶۶
ملتوى شدن صلبيه.....	۱۶۶
استرخاء صلبيه.....	۱۶۷
امراض مشيميه.....	۱۶۱
امراض شبكيه.....	۱۶۷
يرقان چشم با سيلان اشك.....	۱۶۸
سده و ريدهاى شبكيه و قطع غذا از زجاجيه و جليديه.....	۱۶۸
باز شدن دهان رگى از رگها كه متصل به شبكيه است.....	۱۶۹
صداع حدقه و شقيقه عين.....	۱۷۰
تفرق اتصال شبكيه.....	۱۷۱
امراض رطوبت زجاجيه.....	۱۷۱

۱۷۱	نرسیدن غذا.....
۱۷۲	جحوظ عین.....
۱۷۲	امراض رطوبت جلیديه.....
۱۷۲	امراض شرکی.....
۱۷۵	مرض خاص جلیديه.....
۱۷۶	امراض عنکبوتیه.....
۱۷۶	بیماری شرکی: ورم این طبقه طبقات دیگر را متورم کند.
۱۷۶	بیماری اختصاصی عنکبوتیه: تشنج و تقلص عنکبوتیه.....
۱۷۷	امراض رطوبت بیضیه.....
۱۷۷	زیادی حجم بیضیه.....
۱۷۷	تصلب رطوبت بیضیه.....
	سوریت غلظت بیضیه که مضرت آن آفت در بینایی
۱۷۸	است.....
۱۷۹	امراض عنیه.....
۱۷۹	قرحه عنیه.....
۱۸۰	امتلاء عنیه.....
۱۸۰	زوال عنیه.....
۱۸۱	اتساع و ضیق عنیه.....
۱۸۱	امراض قرنيه.....
۱۸۱	خشونت و درشتی قرنيه.....
۱۸۲	نورالقرنيه.....
۱۸۲	شقاق (مورسرج).....
۱۸۲	شقاق.....
۱۸۲	قرحه قرنيه.....
۱۸۲	بیاض قرنيه.....
۱۸۲	سرطان قرنيه یعنی ورم صلب.....
۱۸۳	بثور.....

۱۸۳	ریم زیر قرنیہ
۱۸۴	امراض ملتحمہ
۱۸۴	رمد یا تورم ملتحمہ (سرد یا گرم)
۱۸۶	طرفہ
۱۸۷	ظفرہ (ناخنہ)
۱۸۸	سبل
۱۹۰	انتفاخ ملتحمہ
۱۹۲	لابت ملتحمہ بدون تورم و انتفاخ (جساء الملتحمہ)
۱۹۲	حک ملتحمہ
۱۹۳	تورم
۱۹۳	دمعہ
۱۹۵	بوالتین
۱۹۶	کمنہ
۱۹۷	قذی (جسم خارجی در چشم)
۱۹۷	ضربه
۱۹۸	قروح العین
۲۰۰	بیاض
۲۰۱	مورسرج
۲۰۲	حول
۲۰۳	غشاء (شبکوری)
۲۰۶	جهر (روز کور)
۲۰۷	اتساع و انتشار
۲۰۸	اتساع عصب
۲۰۸	اتساع مردمک (ثقبہ)
۲۰۹	انتشار به سبب تفرق اتصال شبکیہ
۲۱۰	ضیق (تنگ شدن مردمک)

به سبب استیلاء رطوبت، عنیه مسترخی شود و باعث تنگ شدن مردمک شود. ۲۱۰

تشنج عنیه به سبب غلبه خشکی سبب تنگ شدن مردمک شود. ۲۱۰

کمتر شدن رطوبت بیضه و باز افتادن مدد عنیه از آن و لذا پژمرده و کوچک شدن آن. ۲۱۰

تجمع کیموس صلب و غلیظ در مردمک و فشرده شدن آن در آن جا. ۲۱۱

تشنج. ۲۱۲

باعث به غایت قوی شود: ذره‌های خرد، غبار خفیف، به امری اغریه که از بدن‌ها برمی‌خیزد را می‌بیند. ۲۱۲

در صورت. ۲۱۲

عارضه در رت ایجاد شود. ۲۱۳

امری خارج از باطن تخمیرت. ۲۱۳

نزول الماء. ۲۱۶

ضربه یا سقوطه سر. ۲۱۷

امتلاء بدن از کیموسات غلبه. ۲۱۸

صداع مزمن. ۲۱۸

قی مفرط. ۲۱۸

سرماي شدید و سردی مزاج. ۲۱۸

ضعیف شدن روح باصره مانند پیران و بیماری‌های مزمن. ۲۱۹

سده عصب بینایی. ۲۲۰

بدون نزول الماء. ۲۲۰

همراه نزول الماء. ۲۲۰

زوقت. ۲۲۱

اصلی. ۲۲۱

حادث. ۲۲۱

ضعف بصر ۲۲۳

غلظت روح باصره و کثیف شدن اخلاط ناشی از سوءمزاج

بارد رطب مادی ۲۲۳

سوءمزاج بارد بدون ماده ۲۲۴

سوءمزاج حار مادی ۲۲۴

سوءمزاج گرم ساده شدیدالحرارت ۲۲۴

بیماری در چشم نباشد و در معده باشد و تصاعد بخیره غلیظ

سبب ضعف بینایی شود ۲۲۵

ضعف شدن حرارت غریزی ۲۲۵

شدن رطوبت بیضیه ۲۲۵

کاهش بینایی ۲۲۶

هر شیء را نزدیک است هم به نظر کوچک می آید ۲۲۷

از مسافتی که بسیار دور یا نزدیک نیست اجسام کوچک به

نظر بزرگ می روند ۲۲۷

از مکان بعید به خوب نزدیک است اما از مکان نزدیک مشکل

ندارد ۲۲۸

دور را بهتر می بیند ۲۲۸

ذهاب بصر در مطامیر و حبوس مضاعف ۲۲۸

خفش ۲۲۹

قصور ۲۳۰

سل العین ۲۳۱

سل العین که در پیران ایجاد می شود (کثیر الوقوع) ۲۳۲

سل العین که در جوانان ایجاد می شود (قلیل الوقوع) ۲۳۲

جحوظ ۲۳۳

تجمع ماده ریحی یا خلطی در اجزاء چشم ۲۳۳

منضغط شدن مقله به خارج به خاطر اسباب ضاعطه ۲۳۳

استرخاء علاقه مقله و عضلات ۲۳۴

۲۳۴..... بغض العين للشعاع

روح گرم شده و مشتعل گردد؛ از حرارت و روشنائی

شعاع، اشتعال و رقت آن افزایش یابد و باصره از دیدن آن

تنفر نماید..... ۲۳۵

عارض شدن حادثه در چشم مانند رمد و سبل غلیظ یا آفتی

در پلک مانند جرب که به سبب آن دیدن شعاع

خوش نیاید..... ۲۳۵

۲۳۵..... کمنه

۲۳۶..... استخاء الجفن

۲۳۶..... صاق الجفن

۲۳۶..... جانی مد

۲۳۶..... قرص در چشم یا پلک

۲۳۷..... برداشتن سبل با ناخن

۲۳۷..... شتره (کوتاهی پلک چشم)

۲۳۷..... نقص مادرزادی

۲۳۷..... عارضی

۲۳۸..... شرفاق

۲۳۹..... عقده

۲۳۹..... متحرک مانند سلعه به هر ۴ طرف

۲۳۹..... سخت مانند سنگریزه و بدون تحرک

۲۳۹..... در سطح جلد منبسط باشد و دارای رگ‌هایی باشد

۲۴۰..... شعر منقلب و شعر زائد

۲۴۰..... مستقیم و راست باشد

۲۴۰..... به خارج منقلب باشد

۲۴۱..... انتشار الاهداب (ریختن مژه)

غذایی که به این ناحیه می‌رسد با صفرا یا سودا مخلوط است

و تیز شده است و حدت دارد، لذا سبب معدوم شدن ماده

مسبب تکه‌ن مژه و ریختن مژه می‌شود..... ۲۴۱

ضعیف شدن جاذبه پلک و نرسیدن غذا به آن..... ۲۴۱

کثرت رطوبت در این موضع، استرخاء مثبت اهداب و وسیع

کردن مخارج و منافذ ریختن مو..... ۲۴۱

مانعی سبب نرسیدن غذا به مژه‌ها شود..... ۲۴۲

باض الاهداب..... ۲۴۲

جرب اجفان..... ۲۴۳

جرب اجفان..... ۲۴۳

جرب اجفان..... ۲۴۳

جرب اجفان..... ۲۴۳

جرب اجفان..... ۲۴۳

جرب اجفان..... ۲۴۳

جرب اجفان..... ۲۴۳

برد..... ۲۴۵

صلابت اجفان و غلظ آن..... ۲۴۵

گشاده شدن مسام با راه رفتن و ببردن مژه و رسیدن

هوای سرد یا آب سرد یکباره به پلک‌ها..... ۲۴۵

از خواب بیدار شدن سبب این کیفیت شود..... ۲۴۶

ماده جرب منجر به غلظت شود..... ۲۴۶

ماده رمد منجر به این مرض شود..... ۲۴۶

سلاق..... ۲۴۶

مبتدی و خفیف..... ۲۴۷

مزمّن و غلیظ..... ۲۴۷

قمل الاجفان..... ۲۴۷

بسیار ریز و سفید در ریشه مژه‌ها به تازی حسیان گویند..... ۲۴۷

مقدمه استاد

طب سنتی ایرانی میراث پربهایی است که از فرهیختگان و حکمای گرانقدری چون رازی، ابن سینا، جرجانی، ابن نفیس، ارزانی و عقیلی برای ما به یادگار گذاشته شده است. گرچه این مکتب طبی به دلایلی چند از جمله آشفته‌گی‌های سیاسی ناشی از حملات اقوام مهاجم، نفوذ قدرت‌های بیگانه و رویکرد جامعه علمی کشور پس از تأسیس دارالفنون به اقتباس از دانش غربیان رویه زوال و خاموشی نهاد، اما تحولی که به برکت انقلاب سکوهمند اسلامی در جهت احیاء تفکر دینی و اقتدار ملی طب سنتی در زمینه بازشناسی و احیاء مجدد طب سنتی ایرانی را با گامی اساسی و طوقی و با آگاهی از پیشرفت‌های دو قرن اخیر در بهر علم و دانش پزشکی بشر، فراهم ساخت. اوج این تحول عظیم و انقلابی با ایجاد رشته طب سنتی و متعاقب آن تأسیس دانشکده طب سنتی در سال ۱۳۸۶ شکل گرفت. ورود دانشجویانی متعهد و علاقمند به پژوهش کهن این مرز و بوم و پشتکار و جدیت ایشان در احیاء طب سنتی بر شواهد نمودن مکتب طب ایرانی رونقی صد چندان به این حرکت بخشید و به چراغ خاموش این مکتب نوری دوباره عطا نمود. گرچه احیاء دوباره طب سنتی ایرانی لذت و شور و شغف فراوانی به همراه آورد لیکن سختی‌ها و مشقات بسیاری در این مسیر موجود است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها بحث منابع این رشته می‌باشد. گرچه این مکتب بسیاری از حکما و دانشمندان ایرانی به یادگار گذاشته شده است اما دستنویس بودن، ناخوانایی، فرسودگی و حجم زیاد مطالب این نسخ، مسیر احیاء را مشکل می‌سازد.

کتبی که در زمینه بیماری‌ها در مکتب طب ایرانی نگاشته شده است بیماری را از سه جنبه مختلف شامل اسباب و علل (Etiology and Pathophysiology)، علائم (Signs and Symptoms)، و درمان‌ها (Treatments) مورد بررسی قرار می‌دهند. از جمله این کتب می‌توان به اکسیر اعظم، طب

اکبری، معالجات عقلی و شرح الاسباب و العلامات اشاره نمود. شاید به جرأت بتوان گفت که از میان کتب نامبرده، پرکاربردترین آن‌ها در بین متخصصین و محققین طب سنتی کتاب طب اکبری می‌باشد. ولیکن این کتاب به دلیل پراکنده-گویی و در برخی موارد عدم رعایت طبقه‌بندی صحیح در ذکر بیماری‌ها، مخاطبین را دچار سردرگمی می‌سازد و استفاده از این کتاب را دشوار می‌نماید. علاوه بر این حجم زیاد و بالطبع سنگینی کتاب، حمل و نقل آن را مشکل می‌کند. امروز بسیار فخرم که بر کتابی مقدمه می‌نویسم که حاصل تلاش و کوشش جوان همکاران فرهیخته متخصص طب سنتی ایرانی، سرکار خانم دکتر فاطمه نجات‌بخش و دکتر مرضیه بیگم سیاهپوش می‌باشد. در این کتاب با بهره‌گیری از کتاب ارزشمند طب اکبری مباحث مطرح در زمینه بیماری‌ها در سه بخش اسباب و علل، علائم و معالجات، صورت خلاصه و مفید و با طبقه‌بندی صحیح بیان شده است. علائم بر این قطعه کوچک کتاب امکان حمل و نقل آسان و در دسترس بودن همیشه آن را برای علاقمندان و متخصصان طب سنتی فراهم می‌نماید.

در اینجا بر خود لازم می‌دانم تلاش همکاران خوبم که گامی مؤثر در گسترش و تولید علم است را تحسین و از زحمات این عزیزان در تهیه این کتاب کاربردی تقدیر نمایم. امیدوارم در آینده نزدیک شاهد نگارش کتابی از این دست در زمینه مفردات شایع مورد استفاده در طب سنتی ایرانی باشیم.

دکتر محمدرضا شمس اردکانی

رئیس دانشگاه طب سنتی ایرانی اسلامی

مقدمه مؤلفین

خداوند متعال را بسی شاکر و سپاسگزاریم که دیده شیفتگان و تشنگان علم طب را به بالیدن مجدد درخت تنومند طب سنتی ایرانی روشن کرد.

هم‌اکنون که مکتب طب ایرانی پا به عرصه دانشگاهی کشور گذاشته است، یکی از نیازهایی که در کلینیک‌های آموزشی احساس می‌شود، در دست داشتن کتابی جامع و در عین حال مختصر و طبقه‌بندی شده و با قطع کوچک برای دسترسی سریع و آسان به تفسیر و درمان بیماری‌هاست.

در قلم‌ساز این نظر، بعد از میان‌کتاب موجود، کتاب طب اکبری تألیف محبت اکبر ایرانی دهلوی معروف به شاه ارزانی از مشاهیر حکما و اطباء قرن ۸ و ۹ بهترین گزینه جهت تدوین این دستنامه می‌باشد. کتاب طب اکبری در حقیقت به نوعی ترجمه کتاب ارزشمند شرح الاسباب و الایلامات نفیس بن عوض کرمانی است که بهترین و معتبرترین کتاب آموزشی در کنار قانون ابن سینا بوده است.

فی‌الواقع دستنامه حاضر با الهام از کتاب فوری (۱) تدوین شده که در آن سعی شده است، اسباب بیماری‌ها، علل و علائم و نکته‌های مربوط به هر بیماری به شکل طبقه‌بندی شده و گویا گردآیند به شکلی که با نگاهی سریع بتوان دیدی سریعی از هر بیماری به دست آورد. با مراجعه به کتب طب سنتی مشخص می‌شود که به دلیل مشکلات ناشی از تحریر دستی و تکثیر متون، در این کتب نکات مربوط به بیماری از جمله اسباب و علائم آن‌ها به طور پراکنده ذکر شده و در هم آمیخته‌اند که استفاده از آن‌ها را سخت و زمان‌بر می‌کند. در این مجموعه علاوه بر خلاصه‌نویسی که دسترسی را برای پزشکان و دستیاران در کلینیک سریع و آسان می‌کند، موضوعات کاملاً طبقه‌بندی و تفکیک شده‌اند.

مؤلفین تمایل داشتند از کتب دیگر همچون قانون فی الطب و اکسیر اعظم نیز در این مجموعه بهره بگیرند اما با توجه به احساس نیاز شدید به وجود چنین کتابی و از طرفی ضیق وقت تصمیم بر آن شد که فعلاً به کتاب طب اکبری بسنده شود و انشاء... در فرصت‌های بعدی کتب دیگر نیز به کار گرفته شوند. علاقمندان می‌توانند جهت مطالعه دستورات غذایی مفصل‌تر در هر بیماری به کتاب قواعد تغذیه در بیماری‌ها بر اساس مبانی طب سنتی ایران (۲) مراجعه نمایند.

این کتاب را آن دارد که از استاد گرامی جناب استاد اسماعیل ناظم که همواره راهنمایی‌های ارزشمندشان چراغ راه ما بوده است، به دست ما رسید. دکترهای بی‌دریغشان و نیز از استاد گرامی جناب آقای دکتر شمس‌الدین کانی که همواره سایه الطاف بی‌شائبه‌شان بر سر ما بوده و زحمات کشیده و مقدمه‌ای بر این اثر نگاشتند، نهایت قدر دانی و بنام.

در نهایت حکم مصوبه را می‌ستایم که توفیق چنین خدمتی را به ما عنایت نمود و امیدواریم که این تألیف با تمام مشکلات و کاستی‌هایش در کام جویندگان علم و دانش شیرین آید. از همکاران محترم تقاضا می‌شود نظرات ارزشمند خود را جهت اعمال در چاپ‌های بعدی این اثر به ما برسانند. به آدرس الکترونیک مؤلفین ارسال نمایند. پیشاپیش از لطفی که به مجموعه خود می‌نمائید سپاسگزاریم.

tbakhsh@tums.ac.ir

hahpoosh@razi.tums.ac.ir